

Jevy a organismy pozorovatelné pouhým okem

Determinační kurz 2013

Bohuslavice, 10.-13.6.2013

Petr Pumann

Moto:

„... Pro posouzení rizika nezáleží na tom, zda je napočítáno např. 191 360 buněk/ml nebo odhadnuto množství mezi 150 000 – 200 000 buněk/ml. Za významnější v dané problematice považují správné posouzení situace v terénu, výběr místa pro odběr a objektivně provedený odběr sinic na lokalitě.“

J.Hess

sinice

řasa

vyšší rostlina

Jak byste popsali do odběrového protokolu, kdyby na odběrovém místě bylo velké množství materiálu/organismů, jako se nachází v lahvičkách?

Lahvička 1

Odpověď: Jednalo se vločky sinic tvořících vodní květ *Aphanizomenon flos-aquae* [výslovnost afanizomenon flos akvé].

Komentář: Vzorek byl odebrán planktonní sítí. V nádrži se vločky této sinice vyskytovaly ve velkém množství.

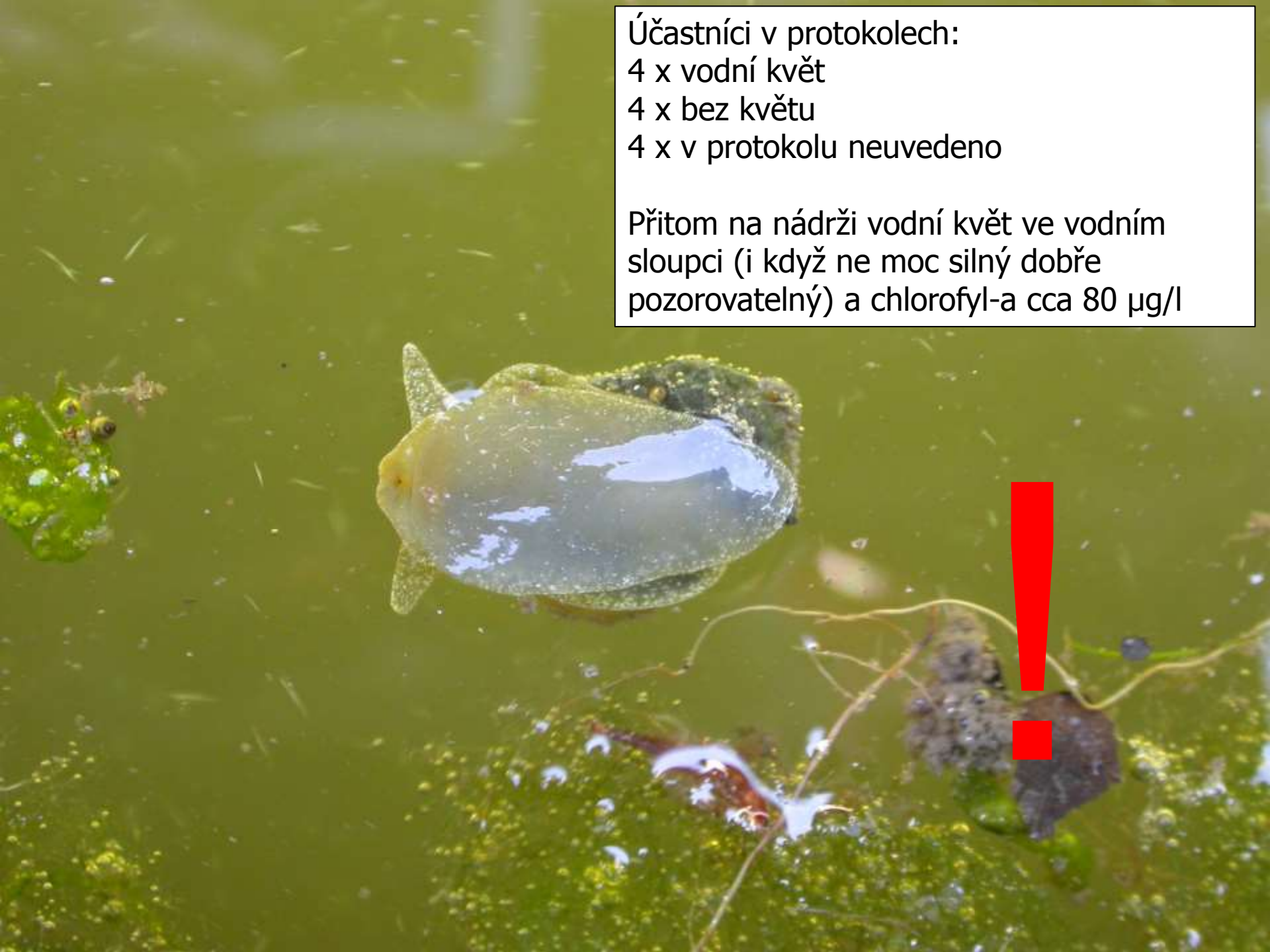
Důležitost: Zásadní – důležitá sinice tvořící vodní květy. Díky typickým vločkám snadno rozpoznatelná do druhu. Vzorkaři by tuto sinici měli bezpečně poznat.

Odpověď	Hodnocení
přirozený vodní plankton	ano, ale nedostatečné
řasa - shluky	ne
vodní květ	ano
řasa	ne
jiný druh zelené řasy	ne
shluky vodních řas	ne
zelená řasa	ne
zelená řasa	ne
vodní květ	ano
sinice, tvořící shluk	ano
sinice, Dafnie sp.	ano
vodní řasy	ne

Účastníci v protokolech:
4 x vodní květ
4 x bez květu
4 x v protokolu neuvedeno

Přítom na nádrži vodní květ ve vodním
sloupci (i když ne moc silný dobře
pozorovatelný) a chlorofyl-a cca 80 µg/l

Zákal x kolonie

Sinice vodních květů

Microcystis – z fotografie však nerozpoznatelné

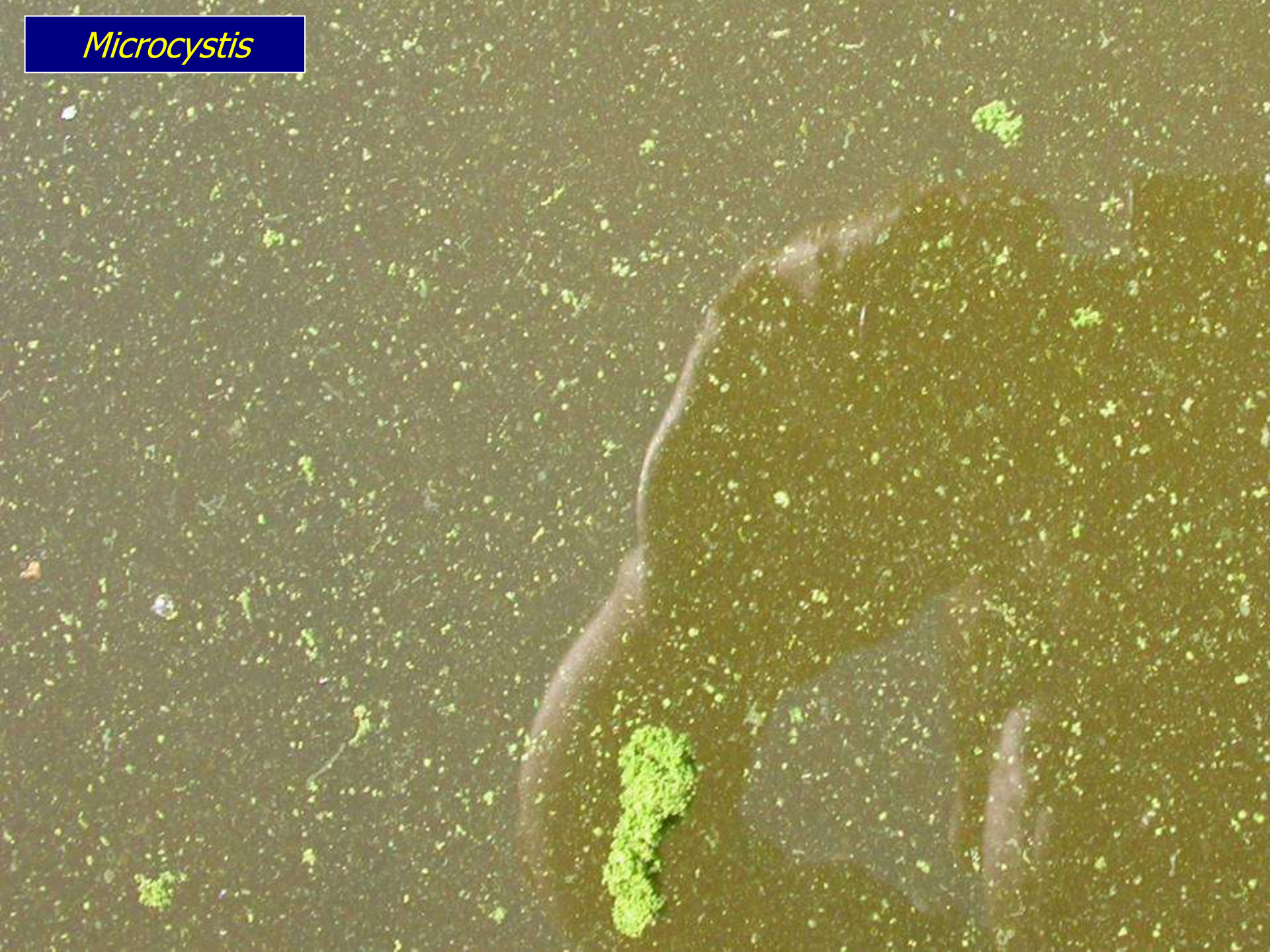

Microcystis – z fotografie však obtížně rozpoznatelné

Microcystis

Microcystis

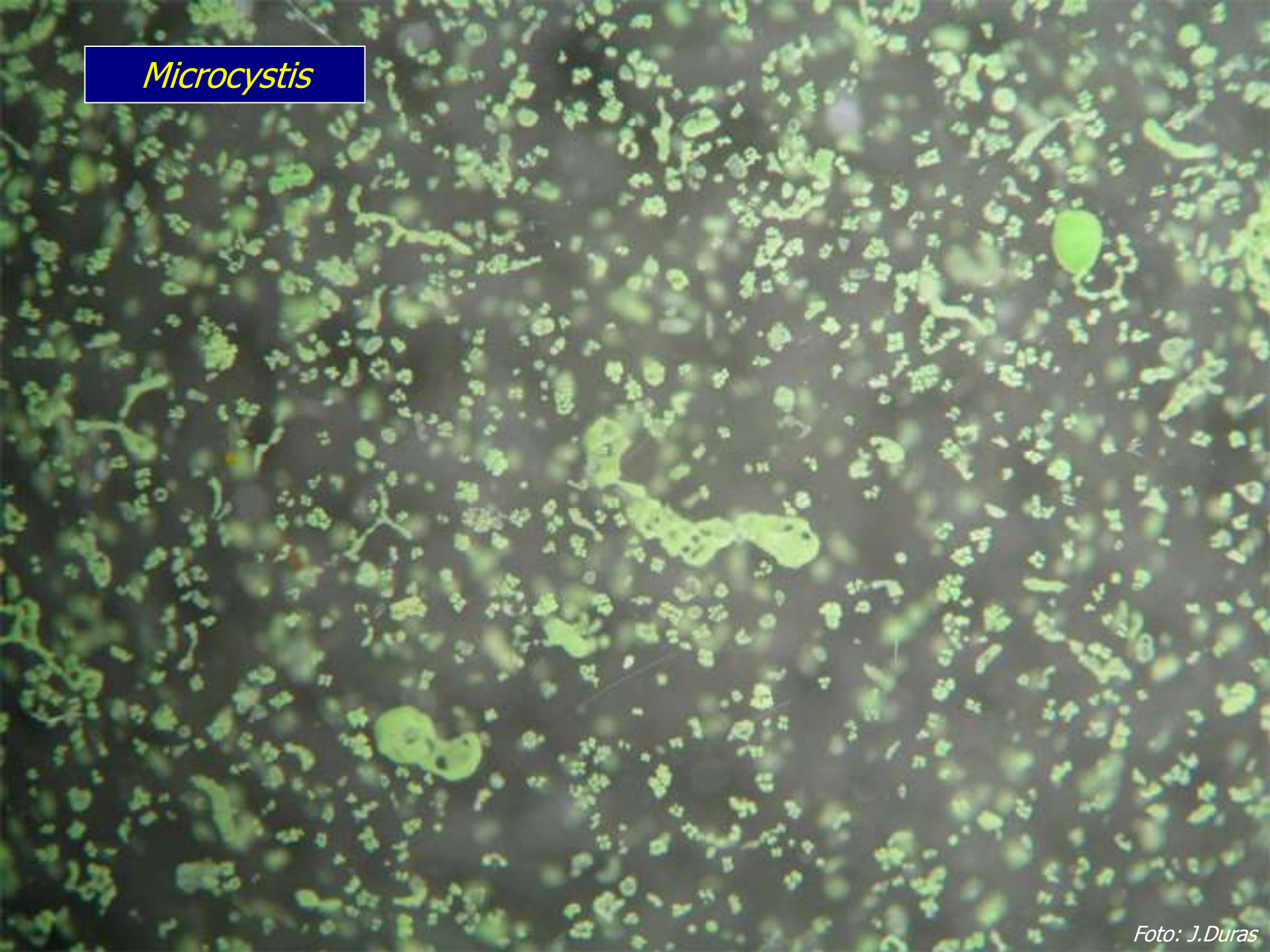

Microcystis

Microcystis

Velká prolamovaná kolonie *Microcystis aeruginosa*

Velké kolonie *Microcystis ichthyoblabe*

Velké kolonie *Microcystis ichthyoblabe*

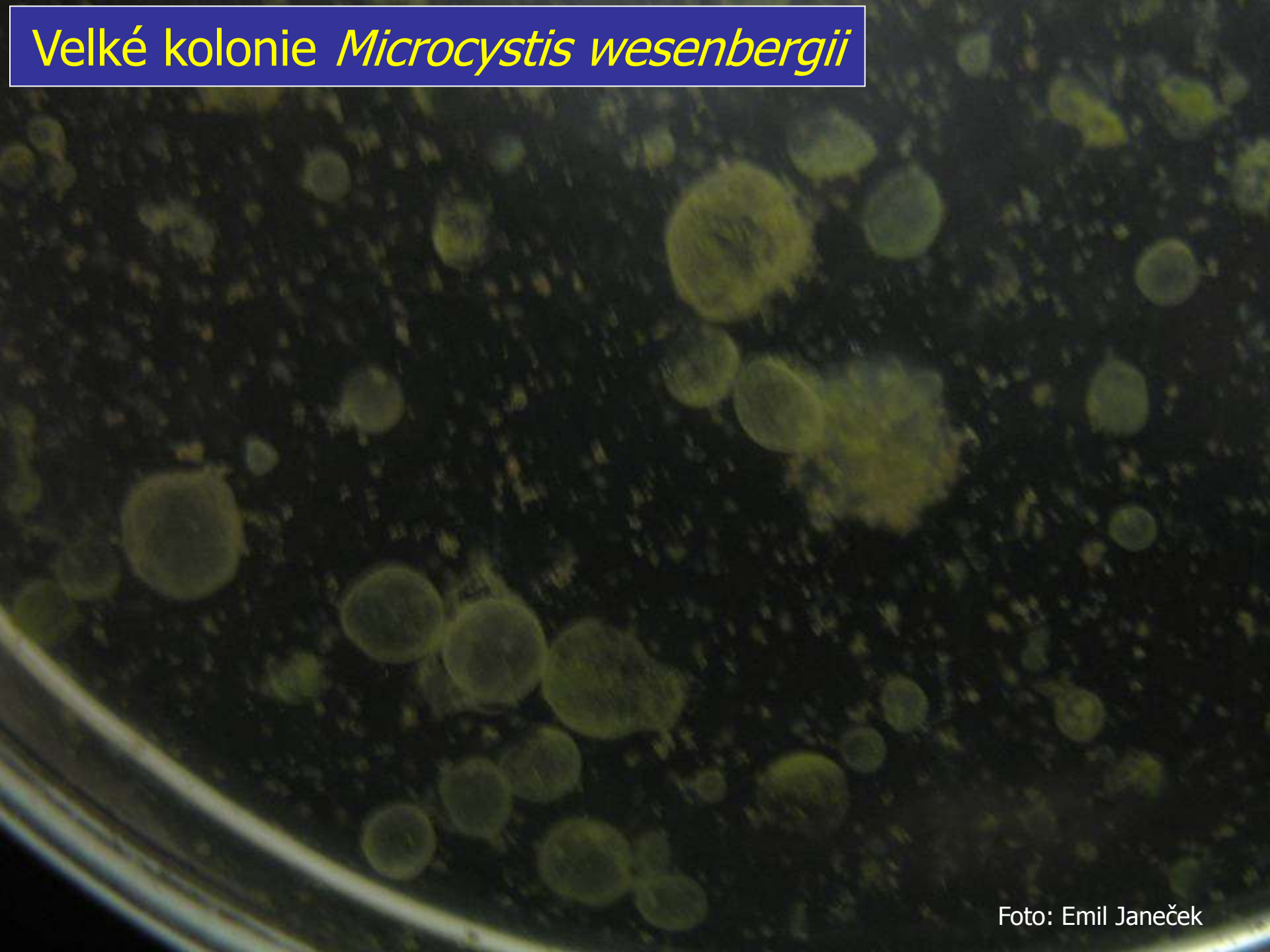

Velké kolonie *Microcystis ichthyoblabe*

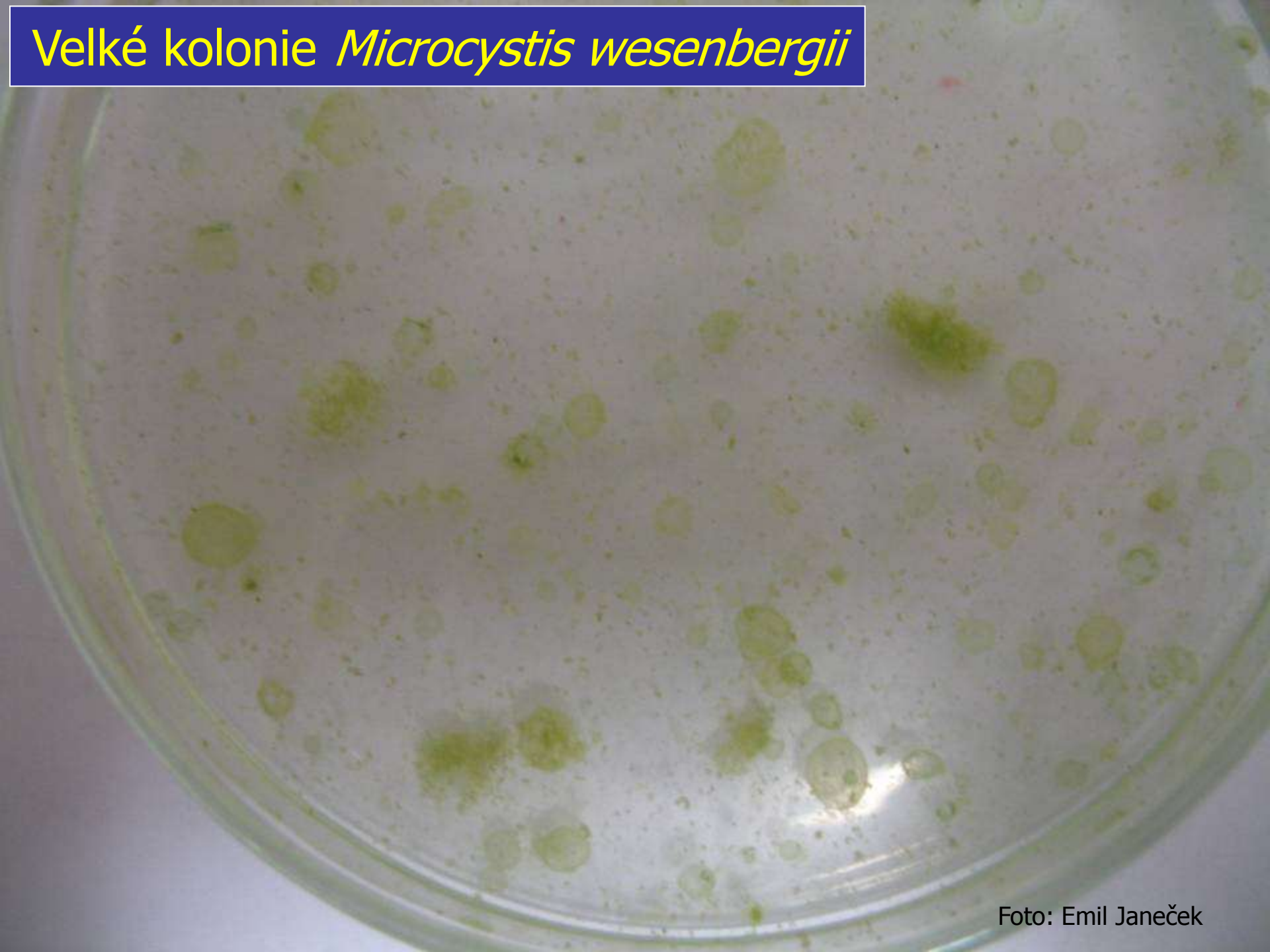

Velké kolonie *Microcystis wesenbergii*

Velké kolonie *Microcystis wesenbergii*

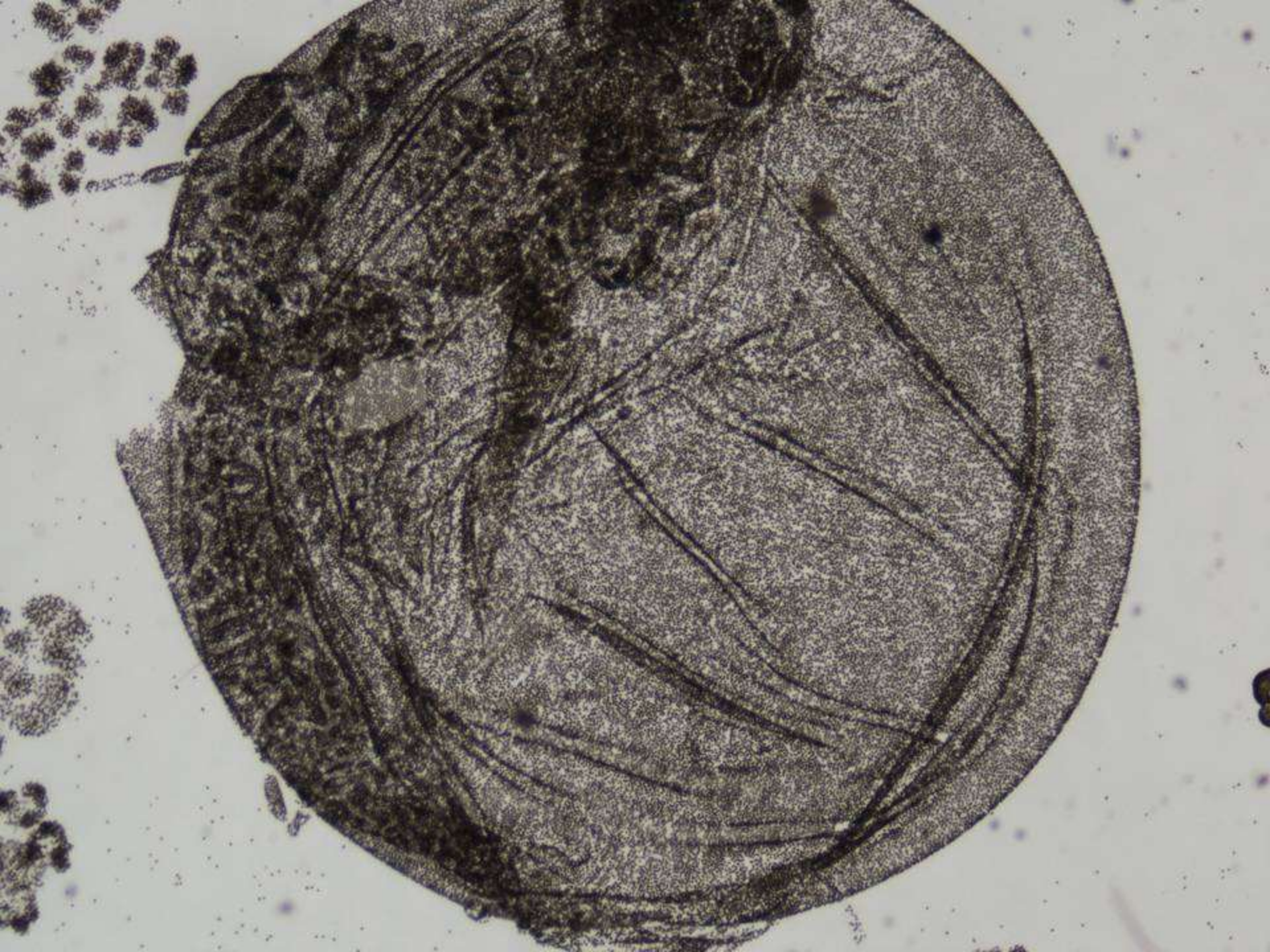

Velké kolonie *Microcystis wesenbergii*

Foto: Lenka Andrllová

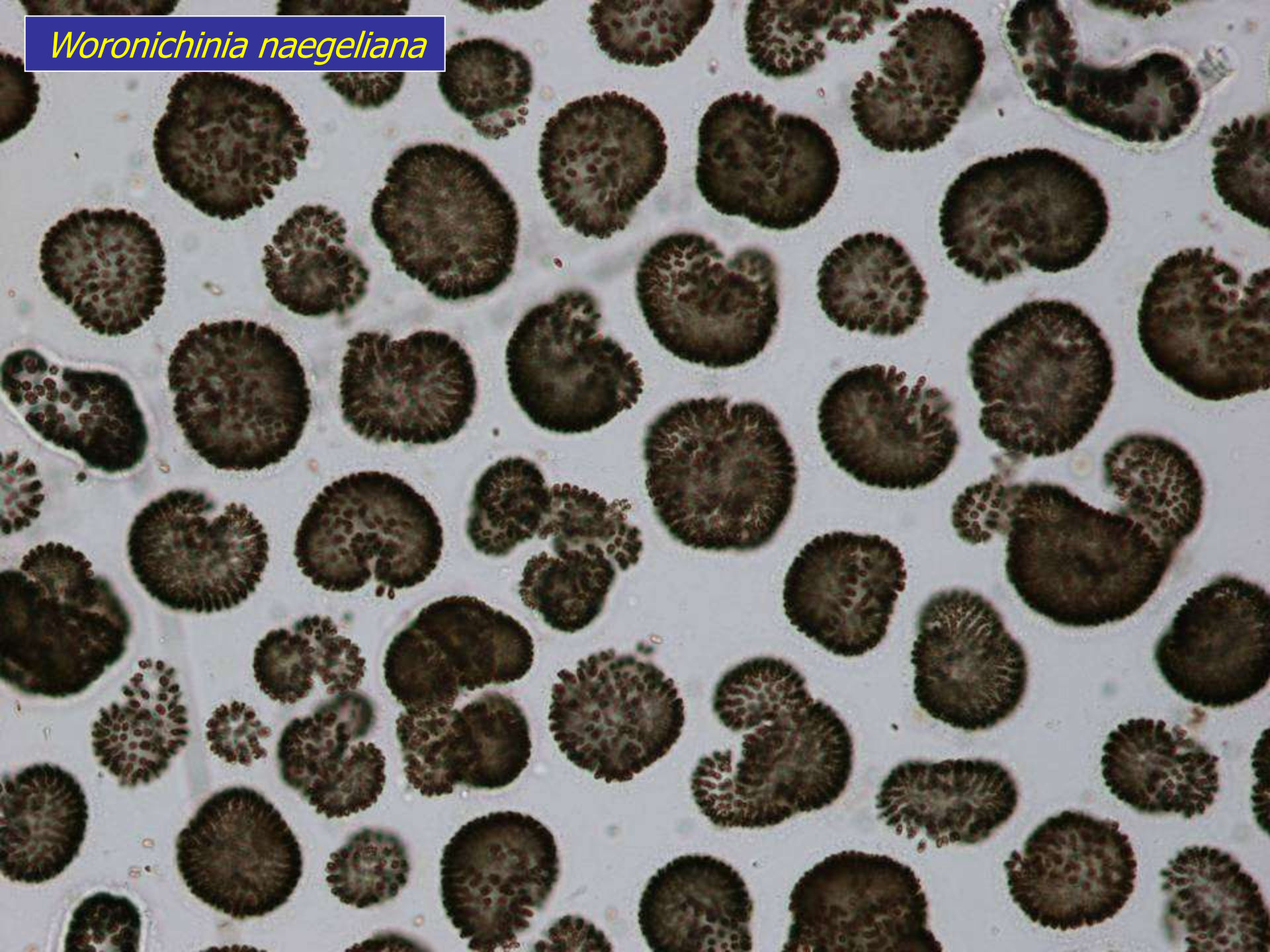

práškový vodní květ *Woronichinia naegeliana*

Woronichinia naegeliana

Woronichinia naegeliana

vločky *Aphanizomenon flos-aquae*

vločky *Aphanizomenon flos-aquae*

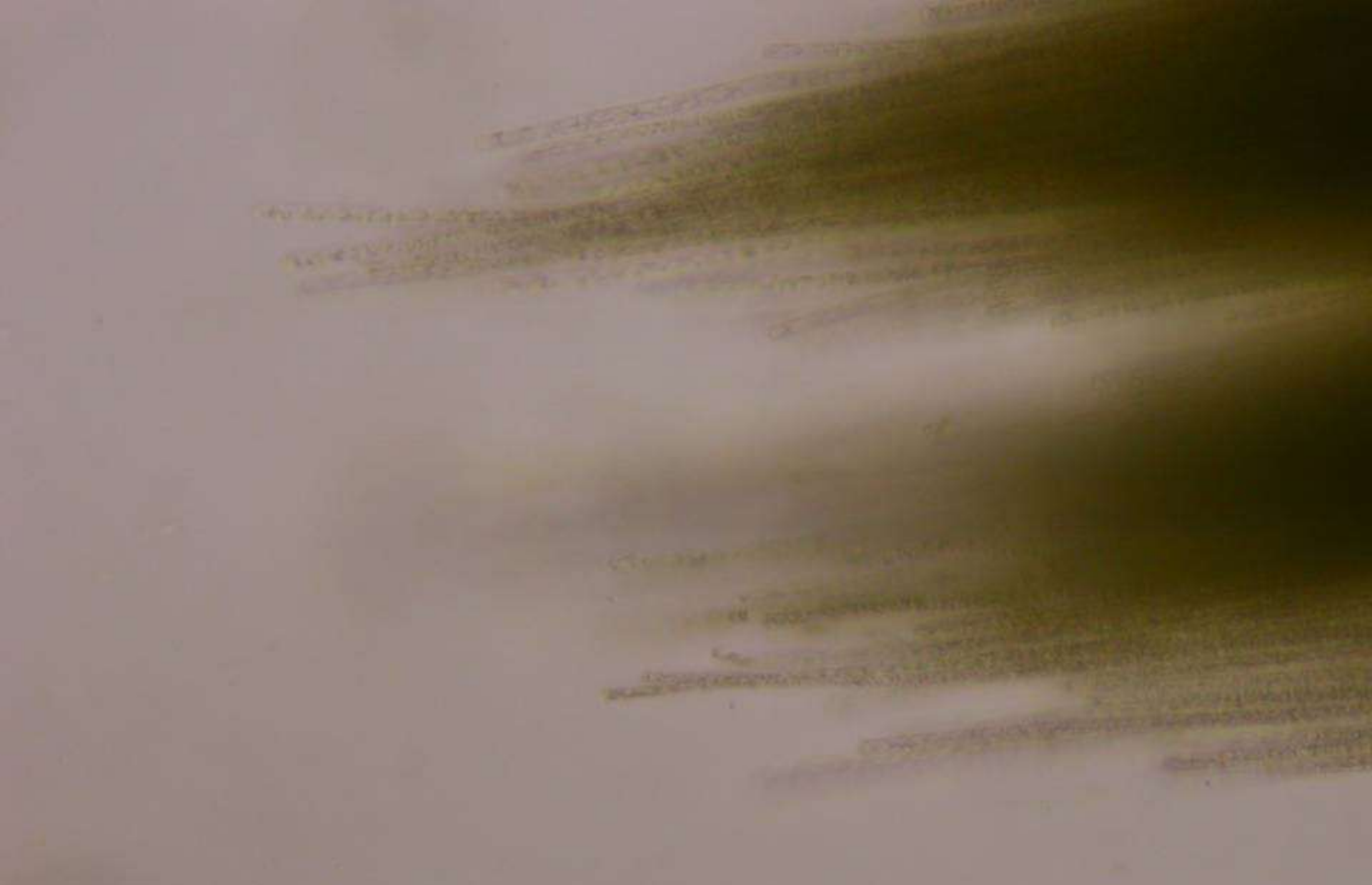

vločka *Aphanizomenon flos-aquae*

detail vločky *Aphanizomenon flos-aquae*

shluky vloček *Aphanizomenon flos-aquae*

detail předchozího

shluky vloček *Aphanizomenon flos-aquae*

shluky vloček *Aphanizomenon flos-aquae*

shluky vloček *Aphanizomenon flos-aquae*

vločky *Aphanizomenon flos-aquae* a kolonie *Microcystis*

Gloeotrichia echinulata (vzácná
sinice vodních květů - 3.
potvrzený nález na území ČR
po 2.světové válce)

Gloeotrichia echinulata

Gloeotrichia echinulata

Foto: Josef Hess

Planktothrix rubescens - sinice

<http://homepages.eawag.ch/~steiner/EchteAlgen/Bilder/Blualgen/Bilder/30.jpg>

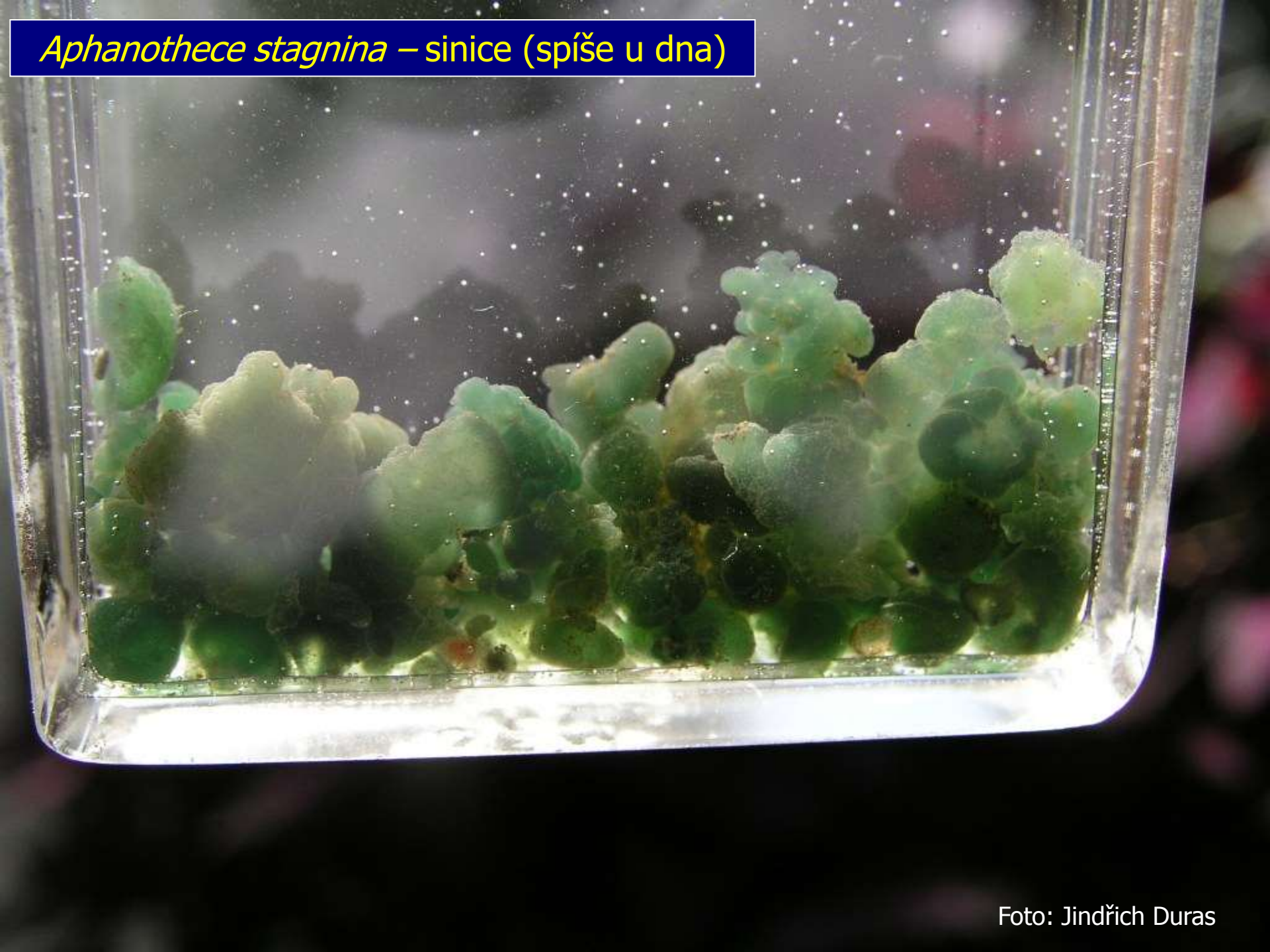

http://www.bio.unipd.it/limno/informa/infoEcol/immagini_fioriture/Oscillatoria_rubescens_bacpesca.JPG

Foto: Corus, Bartram – *Toxic Cyanobacteria in Water*, 1999

Aphanothece stagnina – sinice (spíše u dna)

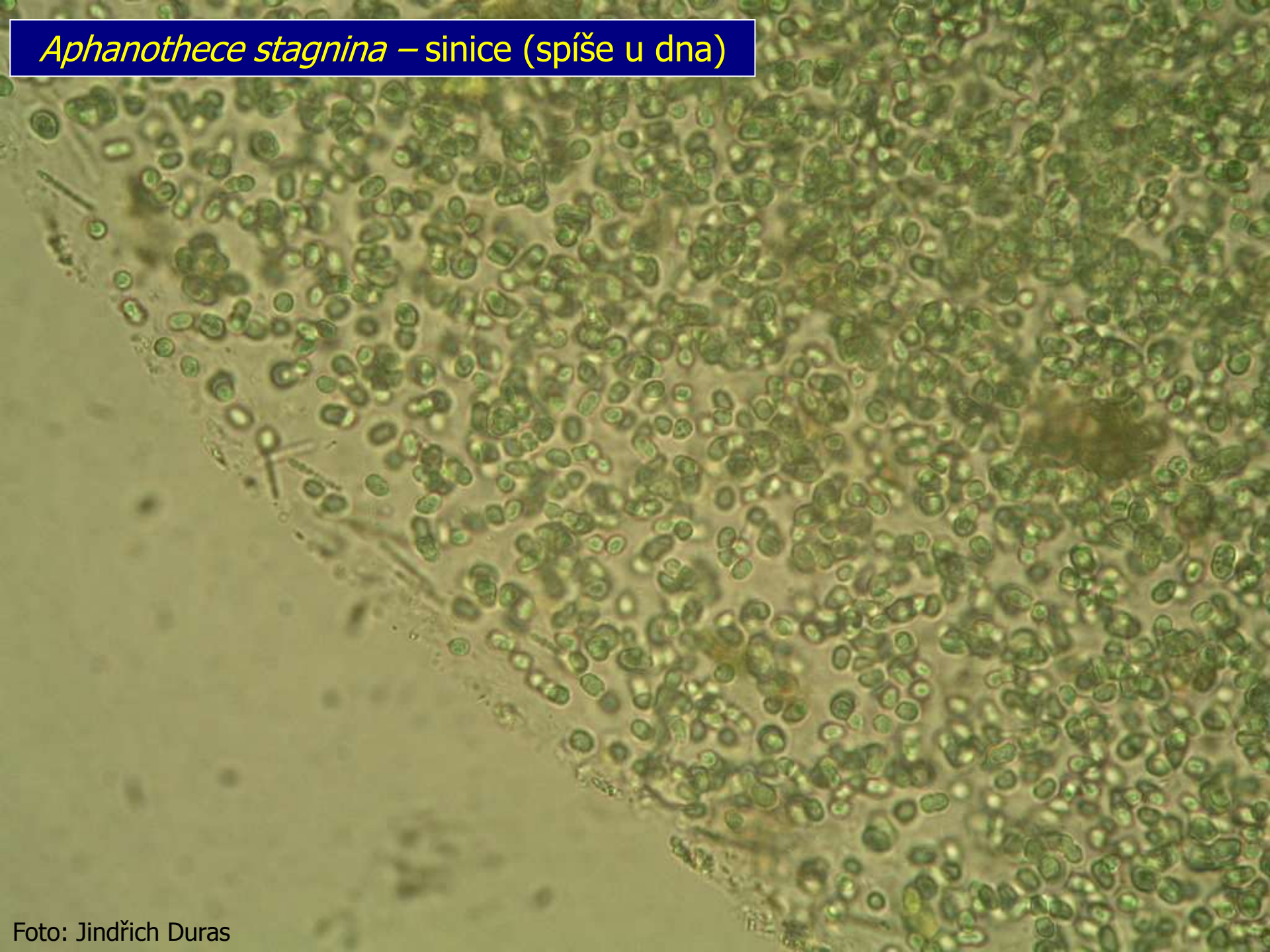
Aphanothece stagnina – sinice (spíše u dna)

Foto: Jindřich Duras

Aphanothece stagnina – sinice (spíše u dna)

kolonie sinic bez aerotopů
s anorganickým materiálem

pozůstatek po vodním květu sinic (chlorofyl se na
narozdíl od modrého fykocyaninu již rozložil)

pozůstatek po vodním květu sinic (chlorofyl se na
narozdíl od modrého fykocyaninu již rozložil)

pozůstatek po vodním květu sinic (chlorofyl se na
narozdíl od modrého fykocyaninu již rozložil)

rozkládající se vodní květ sinic

detail předchozího

Nárostové sinice

utržené nárostové sinice (mat – koberec 😊)

utržené nárostové sinice a řasy

Utržené nárostové sinice tzv. oscilatorieta

Utržené nárostové sinice tzv. oscilatorieta

Utržené nárostové sinice tzv. oscillatoria

Utržené nárostové sinice tzv. oscilatorieta – detail *Oscillatoria limosa*

**Ani „čisté“ vody nejsou
zcela bez rizik ze sinic**

Utržený nárost (mat) - koberec

Utržený nárost (mat) - koberec

Utržený nárost (mat) – koberec – *Oscillatoria limosa*

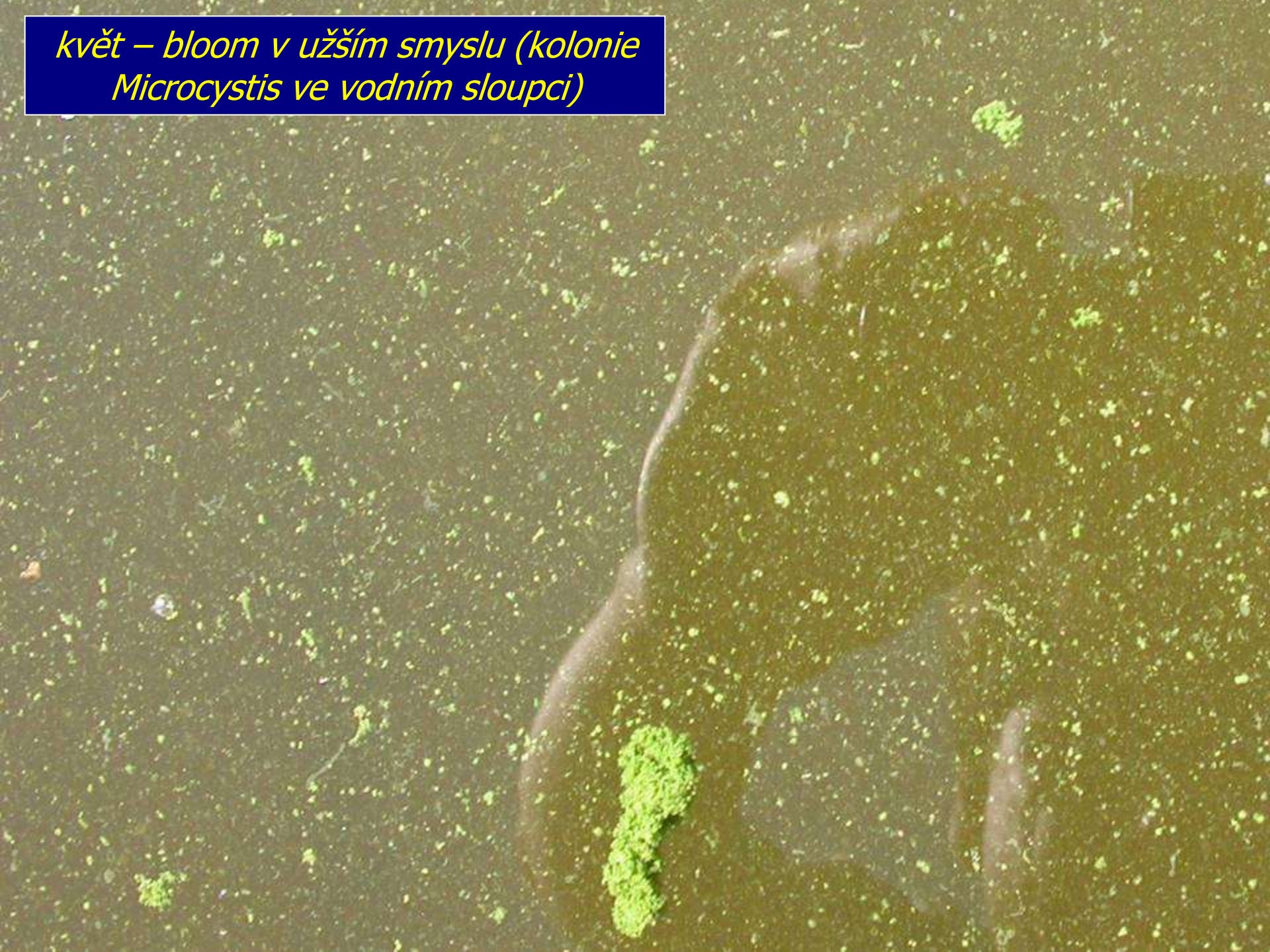
nárostové sinice rodu *Pseudanabaena* (ale to se pouhým okem nepozná)

Sinice – terminologický dodatek k nové legislativě

*květ – bloom v užším smyslu (kolonie
Microcystis ve vodním sloupci)*

*květ – bloom v užším smyslu (kolonie
Aphanizomenon flos-aquae ve vodním sloupci)*

pěna = scum – příhľadinový povlak

pěna = scum – příhřadinový povlak (detail)

utržené nárostové sinice (mat – koberec)

utržené nárostové sinice a řasy (mat – koberec)

Nesinicové záležitosti

Vodní květ

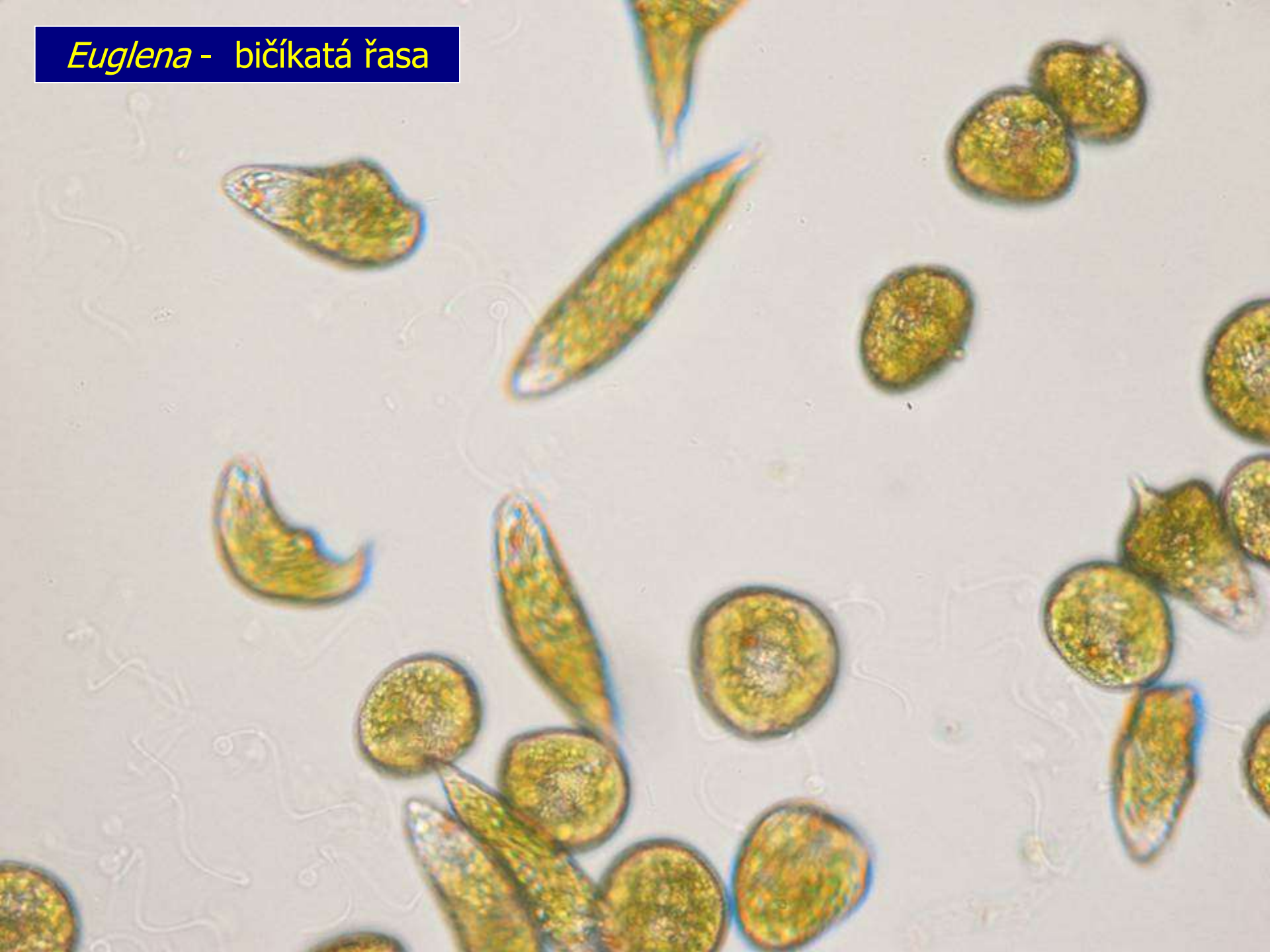

Euglena - bičíkatá řasa

Euglena - bičíkatá řasa

Euglena - bičíkatá řasa

Euglena - bičíkatá řasa

Euglena - bičíkatá řasa

okřehek (*Lemna*) + *Microcystis*

okřehek (*Lemna*) + *Microcystis*

Euglena sp.

Microcystis sp.

Euglena sp.

Plavky se zachycenými obrněnkami *Ceratium*

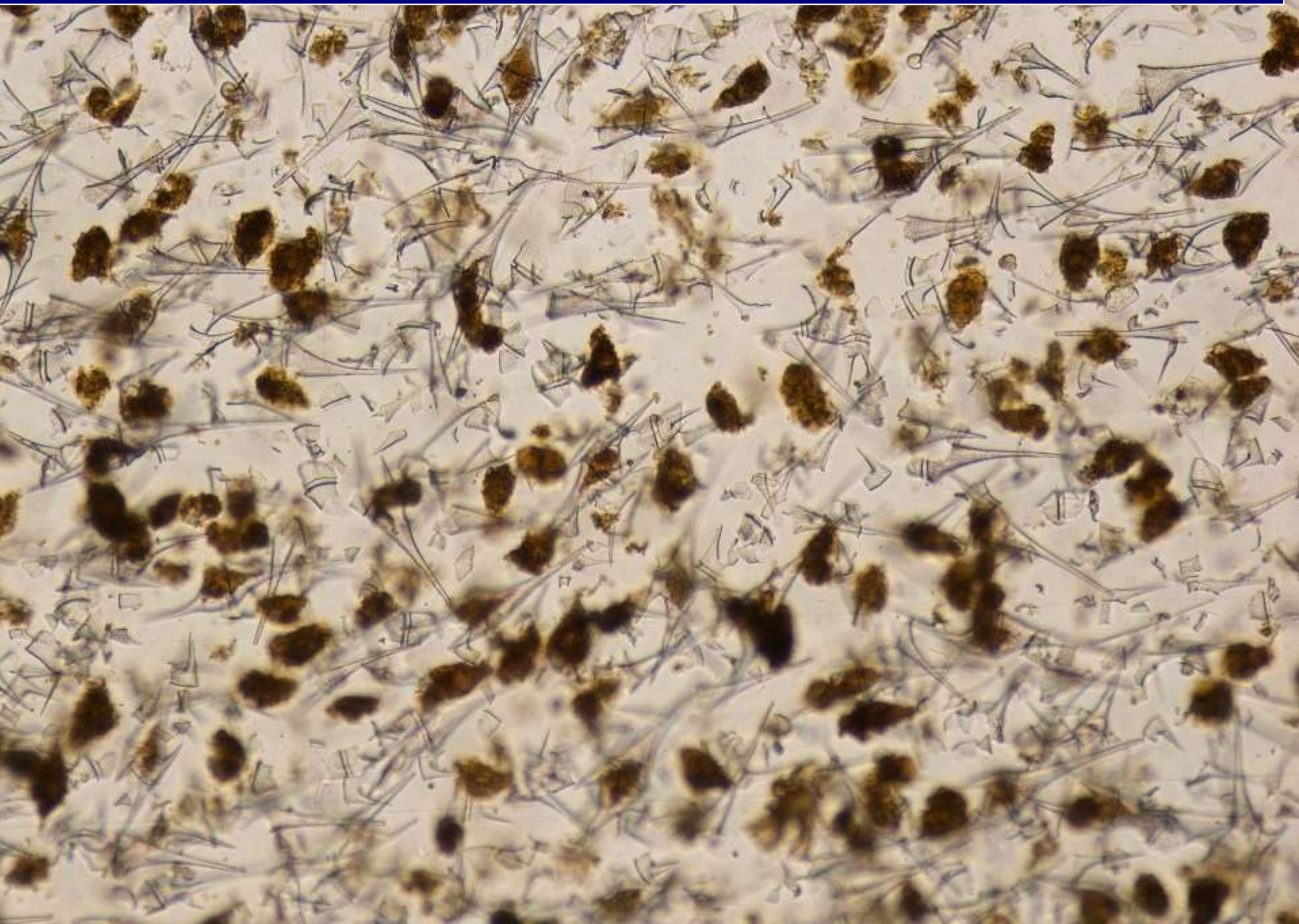

Plavky se zachycenými obrněnkami *Ceratium*

zůstatky po velkém množství rozpadlých obrněnek *Ceratium* z lokality z předchozích dvou snímků

okřehek (*Lemna*)

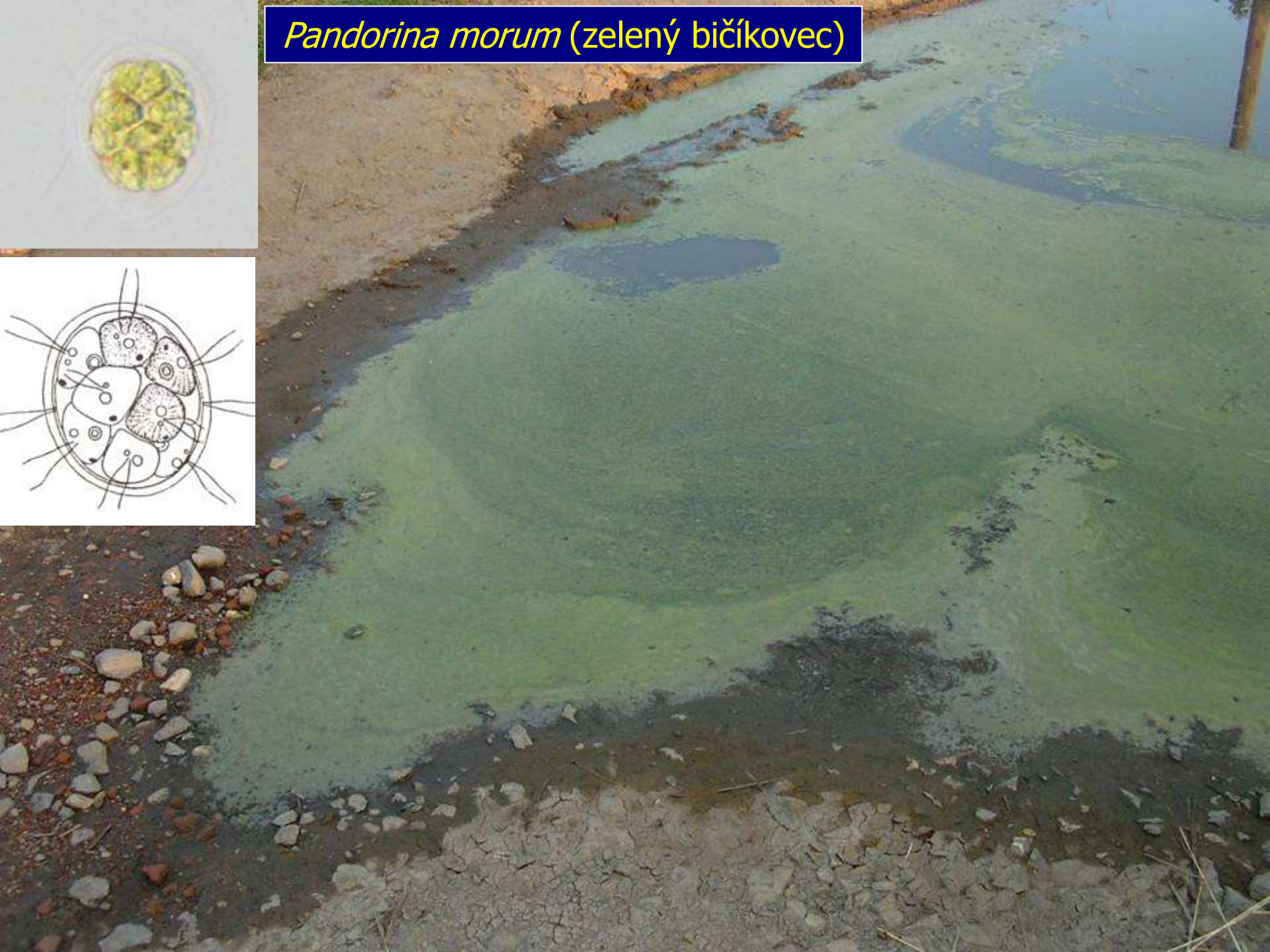
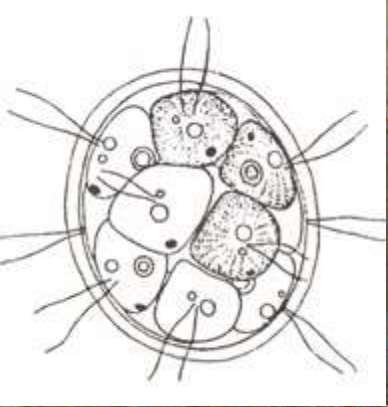

Zelený povlak na louži

Pandorina morum (zelený bičíkovec)

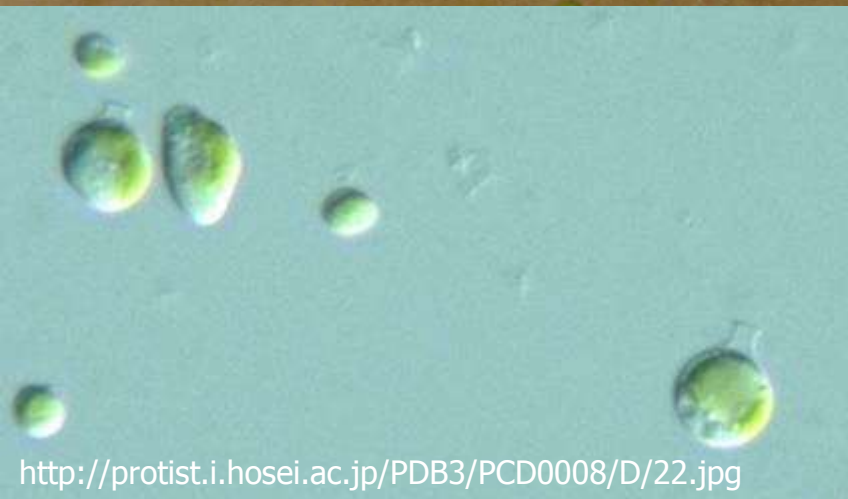
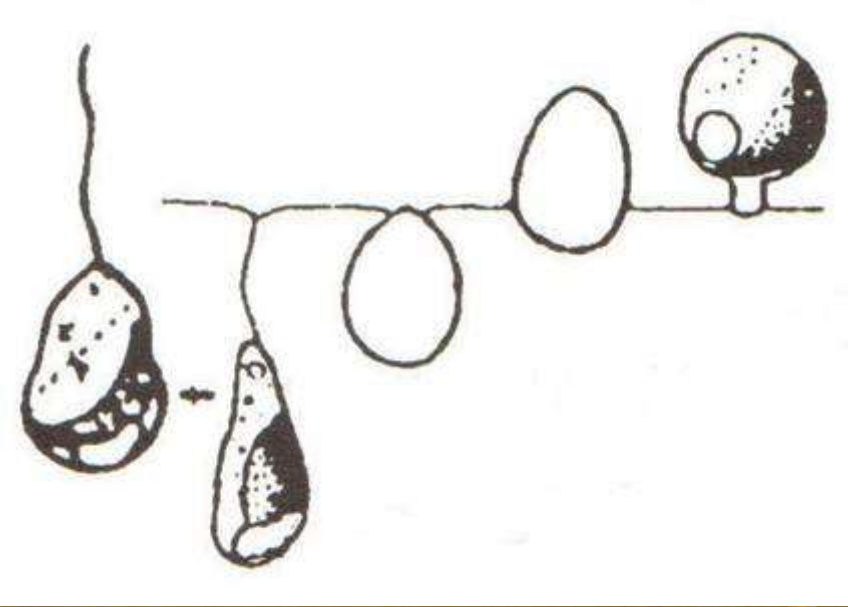

Chromulina rosanoffii

zelené vláknité řasy

zelené vláknité řasy - *Oedogonium*

zelená vláknitá řasa

zelená řasa *Hydrodictyon*

zelená řasa *Hydrodictyon*

zelená řasa *Hydrodictyon* - mikroskop

zelená řasa *Hydrodictyon* - mikroskop

5A) Zelená vláknitá řasa (Ize s velkou pravděpodobností i bez mikroskopu určit, že se jedná o rod *Cladophora*).

5B) Zelená řasa *Enteromorpha* (Ize určit i bez mikroskopu)

5C) Perloočky rodu *Daphnia* (hrotnatka)

MOTOL 23.7.2008

Zelená řasa *Enteromorpha*

Problémy s *Cladophorou* Michiganské jezero

kumulace na plážích

estetické problémy (pach, organický materiál)
dlouhodobé přežívání *E.coli*, enterokoků

Didymosphenia geminata

rybí výkal

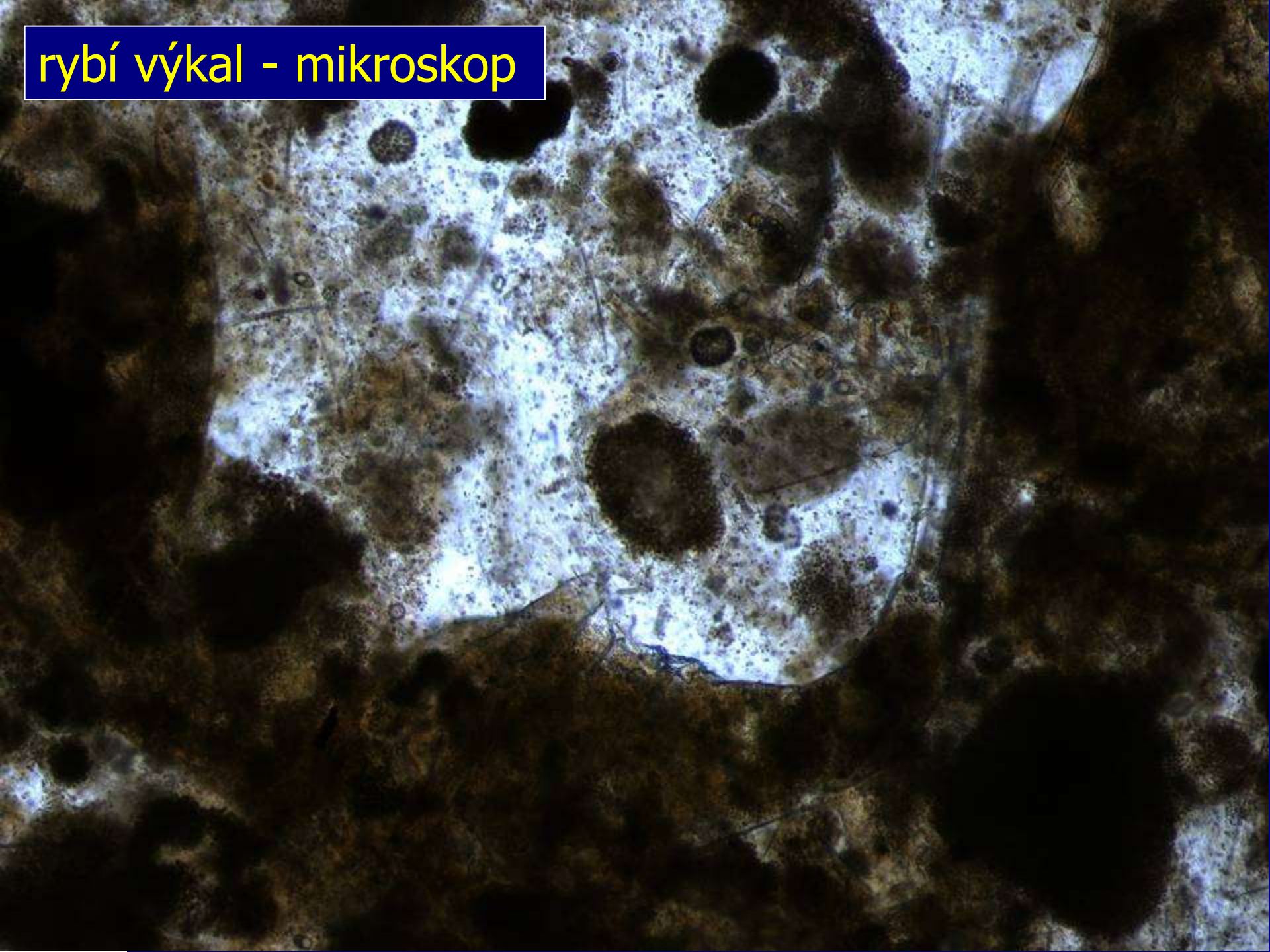

rybí výkal

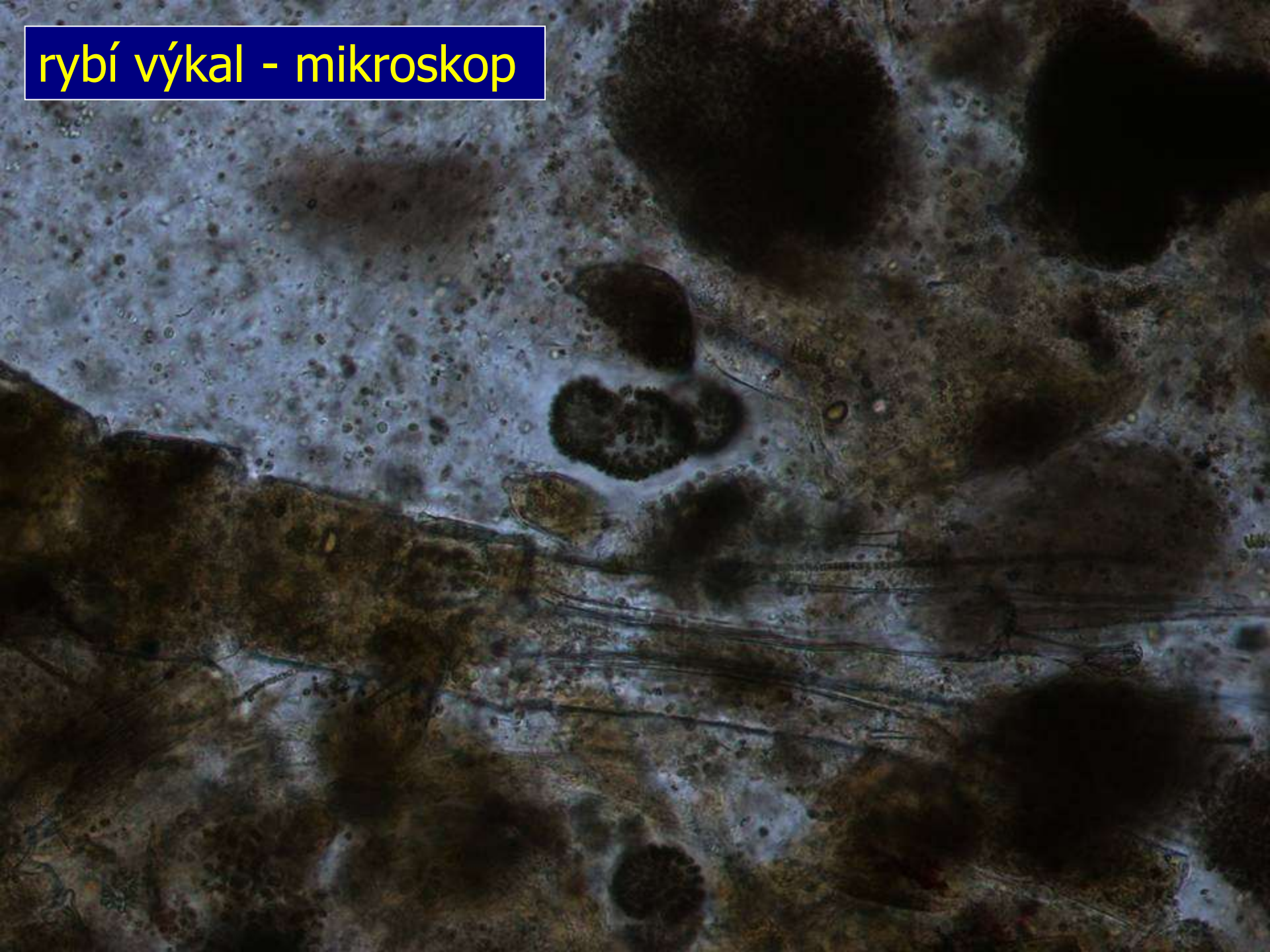

rybí výkal - mikroskop

rybí výkal - mikroskop

Pyl

Pyl - detail

Pyl borovice - mikroskop

Pyl borovice - mikroskop

Trvalá pěna neznámého původu

Trvalá pěna neznámého původu

Žlutý povlak na hladině

Žlutý povlak na hladině

Žlutý povlak na hladině z předchozích snímků v mikroskopu

Bílý povlak na dně

- bílý nárost na dně u mola na Šeberáku
- stažen do vzorkovnice
- v laboratoři pak Pasteurovou pipetou do čisté vzorkovnice

Foto z lokality (Šeberák)

Foto z lokality (Šeberák)

Detail v Petriho misce v laboratoři

Sírné bakterie rodu *Beggiatoa* - intracelulární granule síry

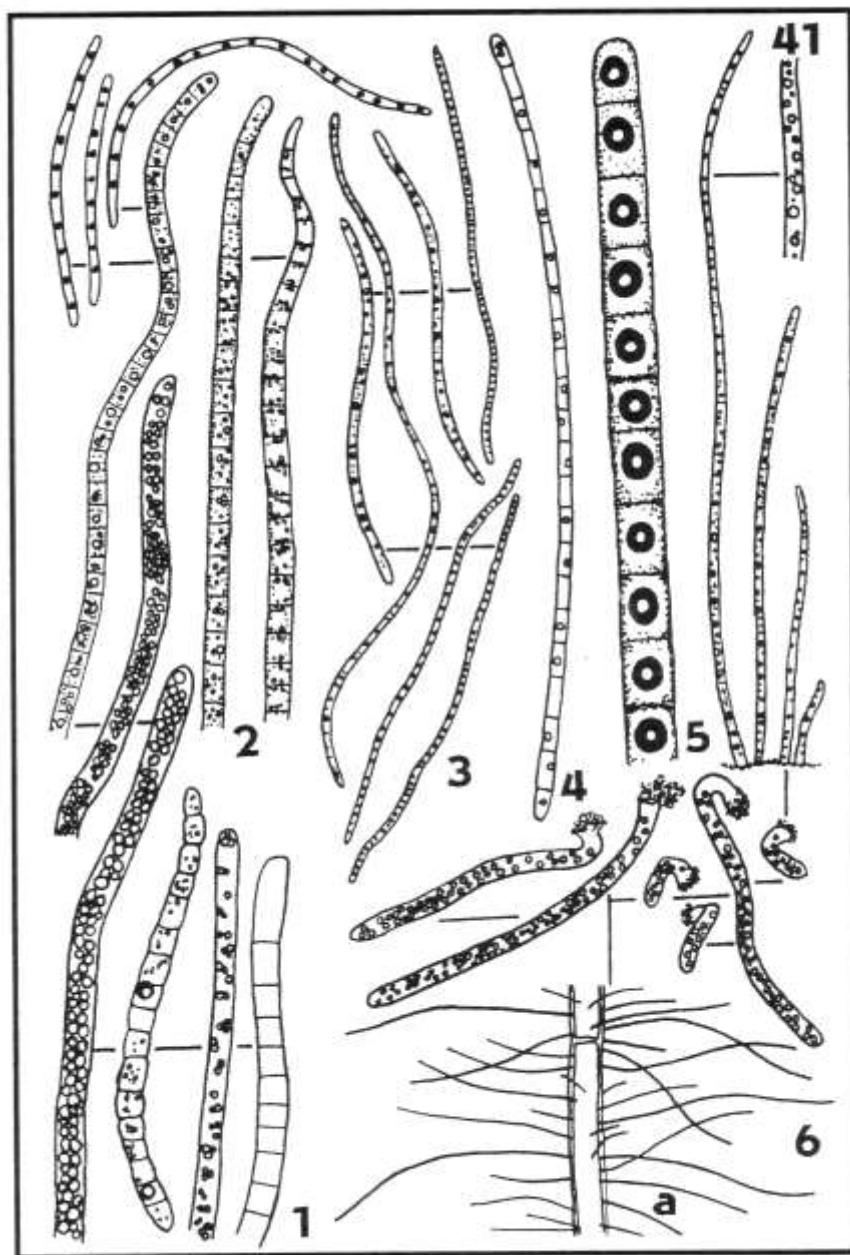

Obrazová tabule 41: Sírné bakterie či sírné sinice
(*Beggiatoales, Leucothiobacteria*)

Č.	Taxon	α	p	i	m	h	l	S ₂
1.	<i>Beggiatoa alba</i> (VAUCHER) TREVISAN	1	5	4	-	-	3	4,3
2.	<i>Beggiatoa arachnoides</i> (AGARDH) RABENHORST	-	5	5	-	-	3	4,5
4.	<i>Beggiatoa leptomitiformis</i> (MENEHINI) TREVISAN	-	5	5	-	-	3	4,5
5.	<i>Beggiatoa uniguttata</i> KOPPE	-	5	5	-	-	3	4,5
6.	<i>Thiothrix nivea</i> (RABENHORST) WINOGRADSKI	-	4	6	-	-	3	4,6
	a <i>Thiothrix nivea</i> přichycená charakteristickým způsobem na vláknu řasy.							

Pozn.: Bezbarvé sírné bakterie oxidují v první fázi sulfan (H_2S) na elementární síru, viditelnou jako amorfní světlomlé krůpěje ve vlákních, a v druhé fázi (při vyčerpání sulfanu z prostředí) oxidují tuto akumulovanou síru na strany, které přecházejí do roztoku. Počet zrn síry se zmenšuje a jsou vidět přehrádky mezi jednotlivými buňkami ve vlákních. Protože nutně potřebují k oxidaci kyslík, žijí na rozhraní mikroaerobní a anoxické (anaerobní) zóny, která jim poskytuje sulfan.

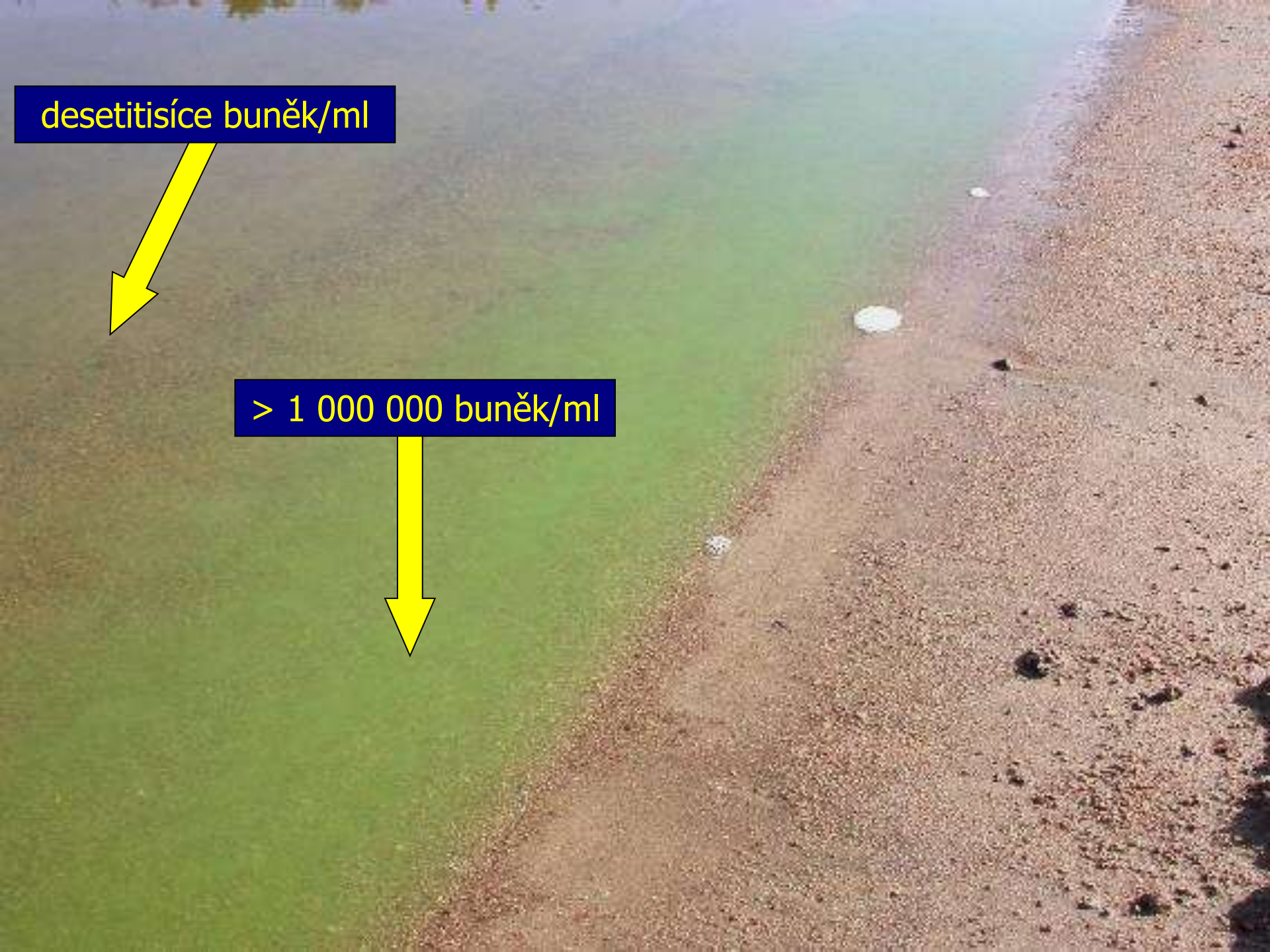
„Kalibrace“

desetitisíce buněk/ml

> 1 000 000 buněk/ml

chlorofyl-a 68 $\mu\text{g/l}$

chlorofyl-a 21 $\mu\text{g/l}$

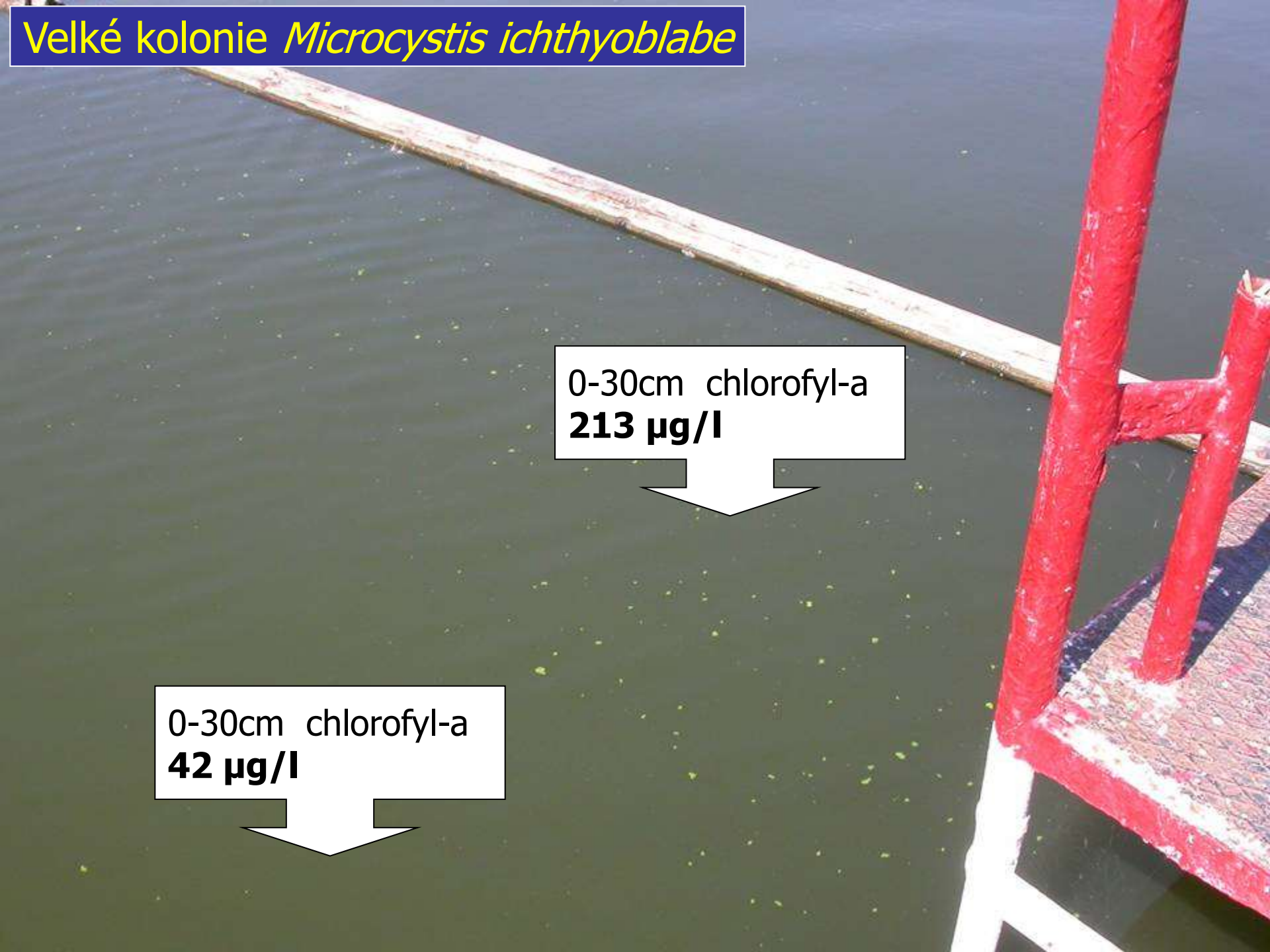
Velké kolonie *Microcystis ichthyoblabe*

Velké kolonie *Microcystis ichthyoblabe*

0-30cm chlorofyl-a
213 µg/l

0-30cm chlorofyl-a
42 µg/l

Microcystis ichthyoblabe
2 500 000 buněk/ml

Microcystis ichthyoblabe
10 000 buněk/ml

Aphanizomenon flos-aquae

350 μ g chl-a v kolonii (při odebrání do 5 l kýble zvýší náhodný záchyt této kolonie koncentraci chl-a ve vzorku o 70 μ g) koncentrace v nádrži byla 5 μ g/l

176 μg

119 μg

10 μg

39 μg

179 μg

47 μg

Kolonie *Microcystis aeruginosa* odebrané 7.10.2009 na Šeberáku. Číslo u kolonií znamená koncentraci chlorofylu-a. Průměr bílého víčka je 4 cm.

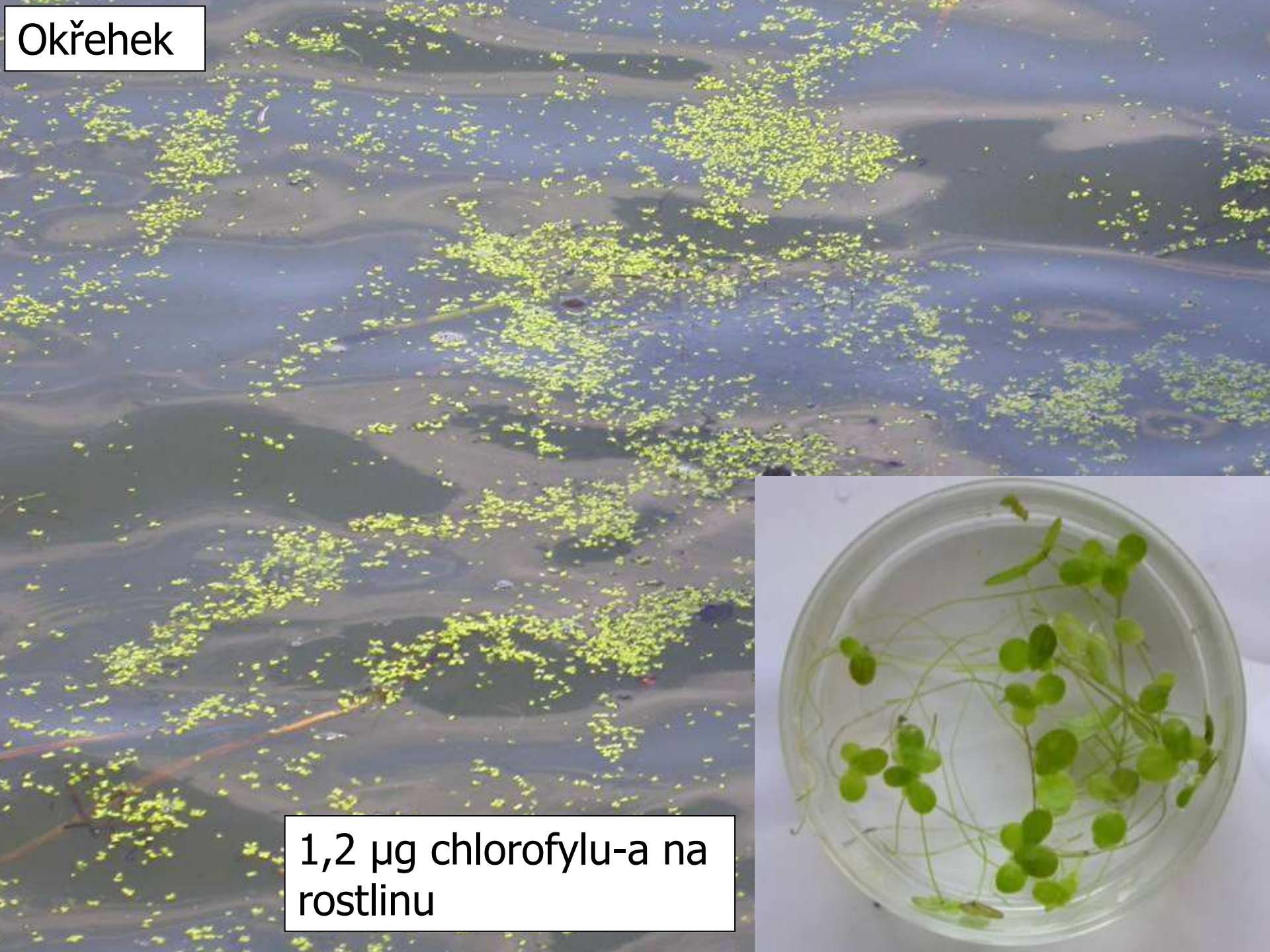
Aphanizomenon flos-aquae (Šeberák 24.8.2010) - 350 μg chl-a v kolonii -
koncentrace v nádrži byla 5 $\mu\text{g}/\text{l}$.

koncentrace chlorofylu-a ze 173 $\mu\text{g/l}$ na 580 $\mu\text{g/l}$,
když se do 2 l vzorkovnice nabral 1 shluk

Okřehek

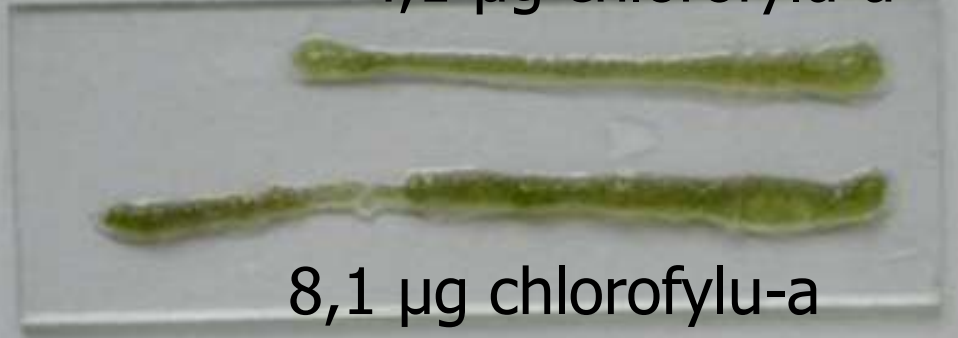
1,2 μg chlorofylu-a na
rostlinu

Hydrodictyon

4,1 μg chlorofylu-a

8,1 μg chlorofylu-a

lokalita	problémový organismus	1 kolonie, rostlina, fragment	voda	2 l vzorkovnice s 1 částicí
Hostivař, 2008	<i>Microcystis ichthyoblabe</i>	až 38µg	150 µg/l	169 µg/l
Šeberák, 2008	<i>Microcystis ichthyoblabe</i>	až 350 µg v kolonii	221 µg/l	396 µg/l
Šeberák, 2009	<i>Microcystis aeruginosa</i>	až 200 µg v kolonii	158 µg/l	258 µg/l
Šeberák, 2010	<i>Aphanizomenon flos- aquae</i>	až 350 µg v kolonii	5 µg/l	180 µg/l
Šeberák, 2010	okřehek	průměrně 1,2 µg	23 µg/l	23,6 µg/l
Šeberák, 2010	fragmenty řas <i>Hydrodictyon</i>	8,1µg na 6,3 cm dlouhý fragment	7,7 µg/l	11,8 µg/l

(Semi)kvantifikace

Stupnice pro hodnocení výskytu sinic – z ČSN 75 7717

Stupeň	Výskyt	Popis
0	Žádný	Sinice nejsou pouhým okem pozorovatelné.
1	Pozorovatelný	Ve vodě jsou zjistitelné ojedinělé zelené vločky nebo kolonie.
2	Hojný	Ve vodě se mohou vyskytovat slabší příhladinové květy při břehu nebo četné kolonie ve vodním sloupci.
3	Masový	Výskyt silných příhladinových květů velkého rozsahu. Na břehu může být naplaveno větší množství zeleného kašovitého materiálu.

stupeň 1 – pozorovatelný

stupeň 2 - hojný

stupeň 3 - masový

stupeň 3 - masový

Kyvetový test

Foto: J.Duras

Děkuji za pozornost

